

УДК 336.027:347.73

DOI: 10.25140/2411-5215-2018-3(15)-137-144

*Сергій Леонов, Антон Бойко, Вікторія Боженко, Ірина Лучко***РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ***Сергей Леонов, Антон Бойко, Виктория Боженко, Ирина Лучко***РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ (ОТМЫВАНИЮ) ДОХОДОВ, ПОЛУЧЕННЫХ ПРЕСТУПНЫМ ПУТЕМ, В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ***Serhii Lyeonov, Anton Boyko, Victoria Bozhenko, Iryna Luchko***THE ROLE AND VALUE OF THE NATIONAL SYSTEM OF ANTI-MONEY LAUNDERING IN THE MODERN CONDITIONS OF THE FINANCIAL MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE**

Обґрунтовано роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. Виокремлено основні проблеми боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, та встановлено актуальність цього питання в Україні. Досліджено перелік найбільш впливових організацій у сфері фінансового моніторингу та цілі їхньої діяльності. Визначено законодавчу базу в питанні протидії легалізації незаконних доходів. Розглянуто «Стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року», метою якої є законодавче, організаційне та інституційне удосконалення та забезпечення стабільного функціонування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: легалізація доходів; фінансовий ринок; фінансові потоки; фінансова безпека; відмивання коштів.

Бібл.: 16.

Рассмотрены роль и значение национальной системы противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, в современных условиях развития финансового рынка Украины. Выделены основные проблемы легализации доходов, полученных преступным путем и установлено актуальность этой проблемы в Украине. Исследована перечень наиболее влиятельных организаций в сфере финансового мониторинга и цели их деятельности. Определена законодательная база в вопросе противодействия легализации незаконных доходов. Рассмотрена «Стратегия развития системы предотвращения и противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, финансирования терроризма и финансирования распространения оружия массового уничтожения на период до 2020 года», целью которой является законодательное, организационное и институциональное совершенствование и обеспечение стабильного функционирования национальной системы предотвращения и противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем.

Ключевые слова: легализация доходов; финансовый рынок; финансовые потоки; финансовая безопасность; отмывания средств.

Библ.: 16.

The role and significance of the national system of anti-money laundering in the current conditions of financial market development in Ukraine are considered. The main problems of anti-money laundering and the relevance of this problem in Ukraine are identified. The list of the most influential organizations in the field of financial monitoring and the purpose of their activity is explored. Legislative base on counteraction to legalization of illegal proceeds is determined. The Strategy for the Development of the System for the Prevention and Counteraction of the Legalization (Laundering) of money obtained from criminal activity, Terrorism and Proliferation of Weapons of Mass Destruction financing for the Period up to 2020, is learnt. The strategy is aimed at legislative, organizational and institutional improvement and ensuring of the stable functioning of the national system of prevention and counteraction to legalization (laundering) of money obtained from criminal activities.

Keywords: legalization of incomes; financial market; financial flows; financial security; money laundering.

References: 16.

JEL Classification: K42; G38

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку фінансового ринку України актуальними залишаються проблеми, пов'язані з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом. З розвитком глобалізаційних процесів, зростанням асиметрії інформації, збільшенням кіберзлочинності ускладнюється структура злочинів та підвищуються ризики легалізації коштів. Фінансова злочинність є найбільш поширеною у слабозвинених країнах та країнах, що розвиваються, де правова захищеність населення та фінансова безпека залишаються на досить низькому рівні. У таких умовах роль та значення національної сис-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

теми протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, набуває особливого значення. Належний рівень ефективності її функціонування дасть змогу мінімізувати ризики, пов'язані з фінансуванням тероризму та відмиванням коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання фінансової безпеки країни, у тому числі й системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, привертає увагу багатьох учених. У своїх працях Ю. Коваленко вивчала питання інституціональної довіри до фінансового ринку [1]. О. Користін [2] та А. Мамишев [3] досліджували використання різних механізмів у боротьбі з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом. Т. Паєнко наголошував на необхідності підвищення уваги до заходів інституціоналізації регулювання фінансових потоків, у тому числі через фінансовий ринок [4]. В аспекті фінансової безпеки деякі вчені акцентували увагу на функції контролю. Так, В. Гаращук [5] вивчала контроль як особливу функцію державного управління й засіб забезпечення законності. В. Авер'янов [6] зосередив свою увагу на обґрунтуванні функції контролю, яку держава виконує з метою перевірки дотримання й виконання поставлених завдань, прийнятих рішень та їх правомірності.

Роль міжнародних фінансових організацій, що здійснюють боротьбу з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом стали предметом дослідження в працях багатьох зарубіжних економістів, зокрема, таких як М. Арнон та П. Падоан [7], Б. Унгер та Т. Ровлінгс [8]. У свою чергу, С. Барнета [9], Г. Гірокса [10] вивчали ризики фінансового шахрайства та легалізації коштів окремих сегментів фінансового ринку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Підвищена увага вчених сигналізує про актуальність обраної проблеми, яку в Україні варто досліджувати з урахуванням характерних особливостей її інституціонального середовища.

Проте незважаючи на велику кількість літератури, присвяченій цьому питанню, кожен із науковців по-своєму висвітлював аспект фінансової безпеки та фінансового моніторингу. Тому подальшого та більш ґрунтовного дослідження потребує питання ролі за значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України.

Мета статті. Визначення ролі та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України.

Виклад основного матеріалу. Негативним наслідком легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, є втрата потенційних інвестицій унаслідок тінізації руху фінансових потоків. Крім того, погіршується імідж, ділова репутація країни, що означає виключення її зі списку інтересів закордонних інвесторів. У таких випадках має місце явище етичного навантаження. Рівень фінансової безпеки в країні вказує на можливості легалізації незаконних коштів зацікавленими особами та впровадження превентивних заходів відповідними регулюючими органами для мінімізації випадків здійснення шахрайських операцій.

Питання боротьби з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом, є особливо актуальним в Україні. Відчутний дефіцит інвестиційних коштів, що спостерігається в країні, можливо знизити шляхом легалізації фінансових потоків, які сприятимуть нарощуванню інвестиційного потенціалу національної економіки. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, рівень тіньової економіки України в першому кварталі 2018 року становив 33 % від офіційного ВВП, що майже на 10 % ніж аналогічний показник в 2014 році [11]. Та незважаючи на зниження, варто зауважити, що рівень тіньової економіки залишається достатньо високим. Основою тіньової економіки є нелегальні фінансові потоки, легалізація яких у межах правового поля дозволила б задовольнити інвестиційні потреби української економіки.

Проголошений Україною вектор на євроінтеграцію має стимулювати країну відповідати стандартам загальноєвропейської політики боротьби з відмиванням коштів. Підтримка такої політики повинна покращити інвестиційний імідж України та її позиції у

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

світових рейтингах економічної свободи, верховенства права, захисту прав власності, боротьби з корупцією тощо. Це сприятиме покращенню інвестиційного клімату в країні та, відповідно, залученню закордонних інвесторів до фінансування довгострокових проектів. Проте протягом усього періоду незалежності України більша частина іноземних інвестицій інвестиціями була лише формально, по суті, відбувалося повернення в Україну капіталу, який був виведений раніше.

Ризики легалізації коштів і фінансування тероризму значно зросли в 2014 році внаслідок загострення військового конфлікту на Сході, складної соціально-політичної ситуації в країні. Відсутність контролю за фінансовими потоками в зоні АТО та прилеглих сірих зонах, активізація кримінального світу у зв'язку зі сприятливими умовами, скоєння економічних злочинів – усі ці фактори потребують посиленої уваги до проблеми легалізації коштів і боротьби з фінансуванням тероризму.

У різних країнах світу пріоритети боротьби з легалізацією коштів можуть відрізнятися, проте в глобальному масштабі вони є спільними і передбачають посилення контролю за валютними операціями – удосконалення механізмів взаємодії банків, правоохоронних органів і спеціалізованих міжнародних організацій; розвиток системи спеціалізації і координації діяльності органів влади з вироблення та реалізації стратегії боротьби з транснаціональною організованою злочинністю; розробку нових механізмів моніторингу й ідентифікації осіб, помічених у зв'язках з організованими злочинними співтовариствами; розвиток нормативно-правової бази як основи для взаємодії правоохоронних органів із закордонними та спеціалізованими міжнародними організаціями [12].

Регулятори фінансових ринків провідних країн світу до кризи 2008 року зосереджували свою увагу на удосконаленні рутинних процедур управління фінансовими ринками. Та з 2010 року відбулася переорієнтація їхньої діяльності в бік попередження системних ризиків і ризиків шахрайства на фінансових ринках. На сучасному етапі розвитку фінансового сектору важливо віднайти баланс у застосуванні регуляторних інструментів, щоб не допустити надмірної зарегульованості фінансового ринку і водночас забезпечити запобігання ризикам легалізації коштів, зароблених злочинним шляхом, та шахрайства на фінансовому ринку. У працях вітчизняних та зарубіжних науковців висвітлено такі напрямки регулювання фінансового ринку в контексті запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, як: виведення з ринку недобросовісних гравців, розкриття повної інформації про власників фінансових посередників, забезпечення прозорості інформації про діяльність учасників фінансового ринку, захист прав власності інвесторів і забезпечення гарантій фінансової надійності на випадок економічної кризи [7; 13]. Як бачимо, досить значну увагу дослідники зосереджують на проблемі розкриття інформації та гарантії прав інвесторів. Ці два аспекти досить тісно взаємопов'язані. На початковому етапі прийняття рішення щодо виходу на фінансовий ринок питання гарантії прав власності є особливо важливим. Ступінь гарантованості впливає не тільки на сам факт виходу на фінансовий ринок, але й на прийняття рішення щодо сфери та строку інвестування. Якщо фінансовий ринок турбулентний, інформація на ньому непрозора, то ризики будуть високими. Високі ризики часто пов'язані з високими ставками дохідності, тому навіть за таких умов інвестори будуть виходити на фінансовий ринок, однак сфера їхніх інтересів буде переважно спекулятивна, а ймовірність того, що вдасться залучити довгострокові фінансові ресурси, є низькою. Тому фактор асиметрії інформації не можна вважати другорядним. Низька якість розкриття інформації про фінансовий ринок, її неповнота і несвоєчасність створює передумови до збільшення обсягу тіньових фінансових потоків, у тому числі тих, які обслуговують «чорну економіку» [9]. Таким чином, інвестори намагаються підвищити рівень захисту своїх інтересів та отримати додаткові прибутки з мінімізацією ризиків.

Зважаючи на наявність проблем із фінансовою безпекою в Україні взаємодія з міжнародними регуляторами, які здатні протидіяти процесам легалізації коштів, зароблених незаконним шляхом, на сьогодні набуває особливої актуальності. Варто зазначити, що

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

діяльність таких впливових світових організацій, як ООН, МВФ, Світовий банк, Інтерпол, що функціонують з метою вирішення багатьох глобальних економічних, соціальних, політичних питань, усе частіше зосереджують свою увагу на аспекті економічної безпеки та фінансового моніторингу. Для боротьби з нелегальним обігом фінансових потоків створюються спеціальні міжнародні організації. Їхня діяльність спрямована на моніторинг нелегальних фінансових потоків та оцінку ризиків легалізації коштів у тій чи іншій країні. За результати перевірок формуються відповідні списки, наприклад, з аналізом стану фінансової безпеки, рівнями ризиків. У випадку потрапляння до чорного списку значно знижується рейтинг країни, а відповідно, й довіра контрагентів-нерезидентів, що здійснюють будь-яку фінансову діяльність на території такої країни. Найбільш впливовими організаціями в цій сфері та відповідно цілями їхньої діяльності є:

- FATF – створена для оцінки поточних результатів співпраці із запобігання використанню банківської системи та фінансових установ для відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, та розгляду можливості прийняття додаткових превентивних заходів у цій сфері;

- Moneyval – спеціальний комітет експертів ради Європи із взаємної оцінки заходів щодо протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, який створений для здійснення незалежного та загального аналізу боротьби з легалізацією кримінальних коштів;

- Базельський комітет – основними принципами комітету є ефективний банківський нагляд, який охоплює широке коло питань, включаючи протидію відмиванню доходів, передбачає перевірку органами банківського нагляду наявності в банку адекватних регламентів, положень та інструкцій;

- Вольфсберзька група – розробка та дотримання 14 принципів боротьби з незаконними банківськими установами в приватному банківському секторі щодо відмивання доходів у банках-кореспондентах, які регламентують встановлення й підтримку банківських кореспондентських відносин у світовому масштабі;

- Європейська рада із системних ризиків – відповідальна за макропруденційний нагляд за фінансовою системою ЄС з метою запобігання або зменшення системних ризиків для фінансової стабільності в ЄС, що виникають у процесі розвитку фінансової системи, і, беручи до уваги макроекономічні тенденції, уникати періодів поширення фінансових дисбалансів;

- Європейська система фінансового нагляду – здійснює узагальнення правил нагляду, розроблення технічних стандартів, інструкцій і роз'яснень, які можуть бути використані національними регуляторами й урядами в процесі прийняття регуляторних рішень.

В Україні центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму є Державна служба фінансового моніторингу. Діяльність служби здійснюється відповідно до Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Цей Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями [14].

З метою лібералізації фінансових ринків, стимулювання справедливої конкуренції, подолання наслідків економічної кризи та впорядкування ринків розроблено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року для досягнення стійкого розвитку фінансового ринку. До переліку програм входить і «Стратегія розвитку

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року». Згідно зі стратегією однією з найважливіших проблем у боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, є використання ефективних методів запобігання та протидії корупції в Україні. На сьогодні в Україні існує тісний взаємозв'язок з проявами корупції та випадками відмивання злочинних доходів. Уповноваженими органами державної влади разом із компетентними органами іноземних держав проводиться активна робота із розслідування фактів відмивання коштів, одержаних унаслідок вчинення корупційних діянь, розкрадання та привласнення державних коштів і майна, з метою встановлення та подальшого блокування банківських рахунків та інших активів за кордоном. Основними результатами здійснення кримінальних проваджень є конфіскація активів, одержаних злочинним шляхом, та їх зарахування до державного бюджету.

Нині уповноважені органи державної влади проводять роботу із забезпечення розвитку національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, вимоги до якої значно посилені згідно з оновленими Рекомендаціями FATF, затвердженими Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF).

Кабінетом Міністрів України разом із Національним банком України щороку схвалюється план заходів із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, яким визначаються заходи, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування національної системи протидії відмиванню (легалізації) коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також впровадження в національне законодавство Рекомендацій FATF.

Зазначений план передбачає також заходи, спрямовані на запобігання виникненню умов для легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, мінімізацію ризиків використання фінансової системи з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, підвищення ефективності діяльності правоохоронних та інших уповноважених органів державної влади і розвиток міжнародного співробітництва [15].

Метою цієї Стратегії є законодавче, організаційне та інституційне вдосконалення та забезпечення стабільного функціонування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Відповідно до Стратегії очікуваними результатами від ефективної її реалізації мають бути [15]:

- гармонізація національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, міжнародними стандартами;
- зниження рівня корупційних проявів;
- запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків;
- дієва співпраця та постійний інформаційний обмін з органами виконавчої влади, а також компетентними органами іноземних держав;
- підвищення кваліфікації спеціалістів органів державної влади з питань фінансового моніторингу та працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- прозоре та ефективне використання коштів державного бюджету;
- стимулювання притоку іноземних інвестицій у національну економіку;
- наповнення дохідної частини державного бюджету;
- сприяння лібералізації ЄС візового режиму для громадян України.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Реалізація Стратегії зможе забезпечити розвиток України як демократичної, правової держави, з високим рівнем захисту національних інтересів та покращити соціально-економічні відносини та сформувати високоморальні засади громадянського суспільства.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи зазначимо, що проблеми політичного, соціально-економічного характеру, які мають місце в Україні починаючи з 2014 року, значно послабили фінансову систему. Уряд країни проводить масштабне реформування фінансового сектору. Та незважаючи на це, велика кількість проблем залишається невирішеною, у тому числі й аспект економічної безпеки та фінансового моніторингу. Тому роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом є досить важливими в умовах сучасного розвитку фінансового сектору. Від ефективності функціонування системи залежать подальший розвиток країни, зацікавленість інвесторів, покращення загального економічного стану. Необхідно визначати стратегічні орієнтири економічного й соціального розвитку та постійно удосконалювати та застосовувати заходи попередження шахрайства на фінансових ринках. Важливе значення в покращенні ефективності системи має інформаційна підтримка та прозорість: відомості про злочини кримінального характеру, про незаконне переміщення фінансових потоків мають бути загальнодоступними. Повинна відбуватися постійна координація регуляторів фінансового ринку з метою попередження випадків уникнення покарання за шахрайські дії на фінансовому ринку або участь у схемах легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом.

З метою подальшого розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, можна запропонувати такі пропозиції:

— підвищити ефективність взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з інститутами первинного моніторингу, насамперед банківськими і з правоохоронними органами;

— розробити та імплементувати системи оцінювання ефективності фінансового моніторингу як на макрорівні, так і за окремими сегментами фінансового ринку.

— здійснювати постійний контроль за світовими стандартами у сфері фінансового моніторингу та намагатись адаптувати їх під українське законодавство.

Вважаємо, що від об'єднання зусиль усіх установ та організацій, що діють у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, залежить результативність вирішення цієї проблеми.

Роботу виконано в межах науково-дослідної теми «Удосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом в контексті підвищення фінансово-економічної безпеки держави» (0117U002251).

Список використаних джерел

1. Коваленко Ю. Інституційна довіра у національному фінансовому секторі та система гарантування банківських депозитів. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка)*. 2015. № 1–2. С. 106–113.
2. Користін О. Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні: монографія. Київ: ДП«Друкарня МВС України», 2009. 336 с.
3. Мамишев А. В. Ризикоорієнтований підхід до виявлення аудитором фінансових шахрайств і злочинів із відмивання грошей. *Фінанси України*. 2013. № 4. С. 80–88.
4. Паєнтко Т. В. Оптимізація видатків бюджету: інституціональна спроможність держави та зрілість суспільства. *Модернізація публічного сектору в Україні: можливості, виклики та обмеження фіскальної децентралізації*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. семінару (Київ, 11-14 квітня 2016 р.). Київ, 2016. С. 68–71.
5. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні: монографія. Харків: Фоліо, 2002. 176 с.
6. Авер'янова В. Б. Виконавча влада і адміністративне право: монографія. Київ: Ін-Юре, 2002. 668 с.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

7. Arnone M., Padoan P. Anti-Money Laundering by International Institutions: A Very Preliminary Assessment. *Paper presented at the Conference 'Corralling the economy of crime and money laundering: A challenge for banks and international institutions into the 21st century'* (September 28–30, 2010).

8. Unger B., Rawlings G. Competing for Criminal Money, Tjalling C. Koopmans Institute Discussion Series, 2008. nr: 05-26

9. Barnett H. C. And Some with a Fountain Pen: Mortgage Fraud, Securitization, and the Subprime Bubble. *How They Got Away with It: White Collar Criminals and the Financial Meltdown* / S. Will, S. Handelman, D. Brotherton (Eds.). New York: Columbia University Press, 2013. P. 104–129.

10. Giroux G. Accounting Fraud: Maneuvering and Manipulation, Past and Present. New York: Business Expert Press, 2014.

11. Міністерство економічного розвитку і торгівлі. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

12. Шахрайство на фінансовому ринку: практичний посібник з протидії / за ред. В. Фещенка. Київ: Укр. агентство з фін. розвитку, 2011. 424 с.

13. Тріше Ж.-К. Реформа регулювання та нагляду у контексті фінансової кризи. *Фінансовий ринок України*. 2009. № 10 (72). С. 27–28.

14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

15. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80/conv>.

16. Роечко В. В. Банки як структурні елементи в поширенні тіншових процесів в економіці. *Вісник Сумського державного університету. Економіка*. 2017. № 2. С. 68-72.

References

1. Kovalenko, Yu. (2015). Instytutsiina dovira u natsionalnomu finansovomu sektori ta systema harantuvannia bankivskykh depozytiv [Institutional Trust in the National Financial Sector and Bank Deposit Guarantee]. *Malyi i serednii biznes (pravo, derzhava, ekonomika) – Small and Medium Business (Law, State, Economics)*, 1-2, 106–113 [in Ukrainian].

2. Korystin, O. Ye. (2009). *Vidmyvannia koshtiv: teoretyko-pravovi zasady protydii ta zapobihannia v Ukraini* [Money Laundering: Theoretical and Legal Principles of Counteraction and Prevention in Ukraine]. Kyiv: DP«Drukarnia MVS Ukrainy» [in Ukrainian].

3. Mamyshv, A. V. (2013). Ryzkykooiientovanyi pidkhdid do vyivlennia audytoramy finansovykh shakhraistv i zlochnyv iz vidmyvannia hroshei [Risk-oriented approach to the disclosure by auditors of financial fraud and money laundering crimes]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 4, 80–88 [in Ukrainian].

4. Paientko, T. V. (2016). *Optymizatsiia vydatkiv biudzhetu: instytutsionalna spromozhnist derzhavy ta zrilist suspilstva* [Optimization of budget expenditures: the institutional capacity of the state and the maturity of society]. *Modernizatsiia publichnoho sektoru v Ukraini: mozhlyvosti, vyklyky ta obmezhenia fiskal-noi detsentralizatsii: zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. seminaru – Modernization of the Public Sector in Ukraine: Opportunities, Challenges and Limits to Fiscal Decentralization: a collection of materials of the International Scientific and Practical Seminar* (Kyiv, 11 April 14, 2016). Kyiv [in Ukrainian].

5. Harashchuk, V. M. (2002). *Kontrol ta nahliad u derzhavnomu upravlinni* [Control and supervision in public administration]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].

6. Averianova, V. B. (2002). *Vykonavcha vlada i administratyvne pravo* [Executive power and administrative law]. Kyiv: In-Yure [in Ukrainian].

7. Arnone, M., & Padoan, P. (2010). Proceedings from Conference 'Corralling the economy of crime and money laundering: A challenge for banks and international institutions into the 21st century': *Anti-Money Laundering by International Institutions: A Very Preliminary Assessment*.

8. Unger, B., & Rawlings, G. (2008). Competing for Criminal Money. *Tjalling C. Koopmans Institute Discussion Series*, 05-26.

9. Barnett, H. C. (2013). And Some with a Fountain Pen: Mortgage Fraud, Securitization, and the Subprime Bubble. *Columbia University Press*, 104-129.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

10. Giroux, G. (2014). *Accounting Fraud: Maneuvering and Manipulation, Past and Present*. New York: Business Expert Press.
11. *Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli [Ministry of Economic Development and Trade]* Retrieved from <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
12. Feshchenka, V. (Red) (2011). *Shakhraistvo na finansovomu rynku: praktychnyi po-sibnyk z protydyi [Fraud in the financial market: a practical countermeasure guide]*. Kyiv: Ukr. ahentstvo z fin. Rozvytku [in Ukrainian].
13. Trishe, Zh.-K. (2009). Reforma rehuliuвання ta nahliadu u konteksti finansovoi kryzy [Regulatory and supervisory reform in the context of the financial crisis]. *Finansovyi rynek Ukrainy – Financial Market of Ukraine*, 10 (72), 27–28 [in Ukrainian].
14. Pro zapobihannia ta protydyiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On Prevention and Counteraction of the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime, Terrorist Financing and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction]. № 1702-VII (dated 14.10.2014). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
15. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku systemy zapobihannia ta protydyi lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia na period do 2020 roku [On Approval of the Strategy for the Prevention and Counteraction of the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime, Terrorist Financing and the Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction for the period up to 2020]. (dated December 30, 2015). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80/conv>.
16. Roienko, V. V. (2017). Banky yak strukturni elementy v poshyrenni tinovykh protsesiv v ekonomitsi [Banks as structural elements in the spread of shadow processes in the economy]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Ekonomika – Bulletin of the Sumy State University. Economy*, 2, 68–72 [in Ukrainian].

Леонов Сергій Вячеславович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет (вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна).

Леонов Сергей Вячеславович – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономической кибернетики, Сумский государственный университет (ул. Петропавловская, 57, г. Сумы, 40000, Украина).

Lyeonov Serhii – Doctor of Economics, Professor, Professor of Department of Economic Cybernetics, Sumy State University (57 Petropavlivska Str., 40000 Sumy, Ukraine).

E-mail: s.lieonov@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5639-3008>

ResearcherID: A-9659-2017

Бойко Антон Олександрович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет (вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна).

Бойко Антон Александрович – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической кибернетики, Сумский государственный университет (ул. Петропавловская, 57, г. Сумы, 40000, Украина).

Boйко Anton – PhD in Economics, Associate Professor of Department of Economic Cybernetics, Sumy State University (57 Petropavlivska Str., 40000 Sumy, Ukraine).

E-mail: antonboyko11@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1784-9364>

ResearcherID: P-4826-2014

Боженко Вікторія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет (вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна).

Боженко Виктория Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической кибернетики, Сумский государственный университет (ул. Петропавловская, 57, г. Сумы, 40000, Украина).

Bozhenko Victoria – PhD in Economics, Associate Professor of Department of Economic Cybernetics, Sumy State University (57 Petropavlivska Str., 40000 Sumy, Ukraine).

E-mail: v.roienko@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9435-0065>

ResearcherID: P-4975-2014

Лучко Ірина Володимирівна – студентка, Сумський державного університету (вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна).

Лучко Ирина Владимировна – студентка, Сумский государственный университет (ул. Петропавловская, 57, г. Сумы, 40000, Украина).

Luchko Iryna – student, Sumy State University (57 Petropavlivska Str., 40000 Sumy, Ukraine).

E-mail: iraluchkovl96@gmail.com